

## TOHUM ŐİRKETLERİ TOHUMLARIMIZA GÖZ DİKTİ

**Prof. Dr. Tayfun Özkaya**

**Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü**



Geçen hafta Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesinde ilan panolarında öğrencilere yönelik bir afiş gözüme çarptı. Bir İsrail firması olan Hazera Tohumculuk ve Antalya Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi işbirliği yaparak bir tohumculuk proje yarışması başlatmış. Konu; kaybolmakta olan yerel sebze çeşitlerinin yetiştirilmesi veya özelliklerinin belirlenmesi. Şirket daha önce de öğrencilere yönelik eğitim çalışmaları yapmış. Akdeniz Ziraat Fakültesi'nin dekanı da bunları çeşitli yerlerde açıklıyor. Birinci olana dizüstü bilgisayar verilecek, her fakültenin birincileri ve danışmanı olan hocaları (hocalar da öğrencilerin danışmanı oluyor) Antalya'da beş yıldızlı bir otelde bir hafta ağırLANacak...

Hazera Tohumculuk firması aslen İsrail kökenli. Domates tohumları üzerinde ihtisası var. Hazera İbrani dilinde tohum demekmiş. Bu Hazera Őirketi 1998'de Fransız Vilmorin tohum firması ile stratejik bir ortaklık oluşturuyor. Hisselerinin yüzde 12'sini Vilmorin'e veriyor. Vilmorin de aslında piyasanın dev tohum firmalarından Groupe Limagrain'in bir parçası. Limagrain dünyanın dördüncü büyük tohum firması. Yıl 2003 olduğunda Vilmorin'in Hazera'daki payı yüzde 55'e çıkıyor. Hazera'nın genel merkezi İsrail. Ayrıca hatırlayalım; Vilmorin geçenlerde Türkiye'nin büyükçe bir tohum firmasının tamamını satın almıştı.

Olay son derece açıktır. Kimse anlaşılmaz, gizemli komplo teorilerine sapmasın. Ayrıca gene kimse Yahudi düşmanlığından söz etmesin. İşte gerçek ortada. Büyük Şirketler düzeyinde ne din, ne milliyet önemli değildir. Fransız, İsrail, Türk Őirketleri el ele vermişler. Birbirlerinin hissesini almışlar. Bunların zarar verdikleri, Türk, Fransız, Amerikalı vb. her ulustan ve dinden çiftçilerdir, tüketicilerdir.

Gene kimse bu firmaların yerel çeşitliliği korumak peşinde olduklarını söylemesin. Özel şirketlerin kâr dışında bir şeyi hedeflediklerini düşünenler ya çok saftır ya da bilinçli olarak böyle söylüyordur. Hazera'nın domateste önemli bir payı var. Amacı yerel çeşitlerdeki değerli genleri kendi çeşitlerine katmak. Gördüğümüz kadarı ile bunu bir bilgisayarla ve 20-30 kişinin otel parası ile tereyağından kıl çeker gibi ucuzca, tehlikesizce ve bir de biyoçeşitliliğimizi koruyormuş gibi görünerek gerçekleştirecekler.

Yarışmanın duyurularında 'tohum toplanmayacak' deniyor. Bu, eleştirileri önlemek için düşünülmüş sanırım. Ancak tohum toplamak hemen şart değil. Önemli olan bilgidir. Tohum toplama işi sonra yapılacak olan kolay bir iş olacaktır. Yerel çeşitlerdeki bazı özellikler örneğin bazı hastalıklara dayanıklılık genleri şirketlerin çeşitlerine aktarılınca şirket amacına ulaşmış olacaktır. Şüphesiz bu şirket çeşitlerinin sayısı çok az olacaktır ve bunlar gene de ilaçsız ve gübresiz yetiştirilemeyecektir. Ayrıca UPOV denilen Yeni Bitki Çeşitlerini Koruma Birliğine Türkiye'nin geçenlerde girdiğini hatırlayalım.

Genlerimizden yararlanarak geliştirilecek olan şirket tohumlarının bir süre sonra bizim yerli çeşitlerimizden değil, bizim çeşitlerimizin onların çeşitlerinden yararlandığı bile iddia edilebilecektir. Hatta gümrüklerde domateslerimize el konulabilecektir. Çünkü onların çeşitleri patentlenecek veya tohumda geçerli fikri mülkiyet hakları ile korunacaktır. Tohum yasasının yerel tohumları saklanacak ve biyokorsanlığa açık olacak, ancak asla satılamayacak hale getirdiğini tekrar hatırlayalım. Küresel tohum şirketlerinin sevdiği UPOV'u kendi elimizle muhalefetsiz kabul etmiştik. Yerel çeşitlerimizden aktarılan yeni özellikler birkaç yıl sonra hiçbir işe yaramayacaktır. Çünkü şirket çeşitleri biyoçeşitliliğe karşı olmak zorundadır. Az sayıda çeşit, şirketler için kaçınılmazdır. Yoksa kârın en çoğa çıkarılması gerçekleşemez.

Biyoçeşitliliğin olmamasının sonucu ise bu şirket çeşitlerinin kısa bir süre içinde hastalık ve zararlılara dayanıksız hale gelmesidir. Şirket çeşitleri ve endüstriyel tarım nedeniyle ABD'de sebze ve meyve çeşitleri yüzde 90'lar düzeyinde yok olmuştur. Gerek ABD gerekse İngiltere'de yapılan araştırmalar şirket tohumlarıyla üretilen sebze ve meyvelerin vitamin, mineral madde gibi

antioksidantlar açısından 50 yıl önceki yerel çeşitlerden çok fakir olduğunu göstermektedir.

Ziraat Fakülteleri niye bu işe alet oluyor? Bence ilanlar derhal indirilmeli, destek çekilmelidir. Daha önemlisi artık fakülteler ve Tarım Bakanlığı yerel eřitleri koruyucu çalışmalara girmeli, katılımcı ıslah denilen köylü ve bilim insanlarının en başından el ele çalıştığı yaklaşımlarla araştırmalara başlamalıdır. Katılımcı ıslah dünyada 20 yıldır biliniyor. Bizim küreselci tarım çevrelerine soralım bakalım, katılımcı ıslahı doğru tarif edebilecekler mi?

Yerel çeşitlerin yağmalanmasına son verelim. Sonra çok geç olacak. Ay yıldızlı rozetleri sadece dekor olarak takanlar: Yeni bir sınav nnzde. Hadi bakalım.